

SOFİ HURİ

(1897-1983)

Yazar-mütercim.

Hıristiyan bir Arap ailesinin kızı olarak Halep'te doğdu. Babası çevresinde saygı gören bir din âlimi, reis-i rûhânî idi. Çocukluğunda babasının dostları arasında Mevlî şeyhlerinin de yer aldığını, onlarla sık sık bir araya geldiğini ve karşılıklı ziyaretlerde bulduklarını söyler (*Ken'an Rifâi*, s. 332). Öğrenimini Gaziantep Amerikan Koleji'nde gördü. Mezun olunca İngiltere'de Cambridge'e gitti. Yurda dönüşünde 1923'te başladığı çalışma hayatını, İstanbul Amerikan Bord Neşriyat Dairesi'nde 1970 yılında emekliye ayrılıncaya kadar sürdürdü. Genç yaşlarında kendisine ba ba, mürebbi, mürşid ve dost olduğunu söylediği Frederic MacCallum ile tanıştı. Babasından sonra kendisinin fikri ve mânevî hayatına yön veren bu zattan on beş yıldan fazla bir süre istifade etti (*a.g.e.*, s. 326-327).

1932'de İngiltere'nin Birmingham şehri yakınlarında Woodbrook Koleji'nde ilâhiyat ve felsefe dalında araştırmalar yaptı. Bir konferansına katıldığı Gandhi'nin düşüncelerinden ve konuşmasından etkilendi. Bu arada ilâhiyatçı ve şarkiyatçı Randel Harris ile tanıştı. Klasik ve modern yirmi kadar dil bildiği söylenen bu zatın sohbetlerinden yararlandı. Doğu'nun mistikleri ve İslâmîyet'in büyükleriyle ünsiyeti bu tanışmadan sonra gerçekleşti. Meslek hayatında çeyrek asrı geçen bir süre boyunca vaktini tasavvuf ve felsefe eserlerinin mütalaası ve tercümesiyle geçirdi, böylece mistiklerin hayatını tanımış olması içindeki aşkın (mâna ve ruhaniyet aşkı) derinleşmesine hizmet etti. Mevlânâ Celâled-dîn-i Rûmî, Yûnus Emre, Niyâzî-yi Mısırî, Molla Câmî gibi mutasavvıflar sayesinde kendisine geniş bir mâna âleminin açıldığını, görüş ufkunun genişlediğini, aşkı terennüm eden Fuzûlî ve Şeyh Galib gibi şahsiyetlerle haşır neşir olduğunu, *Hüsn ü Aşk* ummanında "bir nice gün seyran eylediğini" ifade eder (*a.g.e.*, s. 326-329). Kenan Rifâi'nin meclisine onun vefatından (1950) on dört ay kadar önce, hastalığı döneminde bir hıristiyan sıfatıyla girdi ve sık sık ziyaretine gitti (*a.g.e.*, s. 330-331). Kendisini Kenan Rifâi'ye çeken şey merak ve tecüssüs değil ona karşı duyduğu sevgi ve alâkadır.

Sofi Huri, Kenan Rifâi'nin vefatından sonra onun talebesi Samiha Ayverdi ve çevresiyle münasebetini devam ettirdi. Ay-

Sofi Huri

verdi ile üç arkadaşının hazırladığı *Ken'an Rifâi ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık* adlı kitap için (İstanbul 1951) "Mürşid, Mürebbî, Filozof ..." başlıklı bir makale yazdı. 1955-1963 yıllarında Samiha Ayverdi, Nihad Sâmî Banarlı, Safiye Erol ve Nezihe Araz'la birlikte Kenan Rifâi'nin tekkelerin açık olduğu yıllarda sohbetlerinde *Meşnevî-i Şerif*'in I. cildine yapmış olduğu şerhe ait, talebelerinin tuttuğu notların bir kitap haline getirilmesi çalışmalarına katıldı. 1956-1960 arasında Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Fatih semtindeki evinde düzenlenen aylık toplantılarda bulundu. Türkçe, Arapça, Ermenice, Yunanca, Latince, Fransızca ve İngilizce bilen Sofi Huri'nin Yunanlı eşikle kısa süren evliliğinden bir oğlu ve bir kızı oldu. Ne zaman müslüman olduğu hakkında bilgi yoktur. Atina'da kızının ve oğlunun yanında vefat etti.

Eserleri. Amerikan Bord Neşriyat Dairesi'ndeki çalışmaları esnasında Sofi Huri, *Redhouse Sözlüğü'nün* (Türkçe'den İngilizce'ye) editörlüğünü yapmış, birçok tercüme ve telif eser yayımlamıştır. Mehmet Nuri Yardım onunla ilgili makalesinde eliden fazla tercüme ve telif eserinin adını kaydeder (*Kayıp İstasyon*, s. 204). Çevirileri arasında yer alan ve Muhammed İkbâl'in İngilizce konferanslarından meydana gelen *İslâm'da Dinî Tefekkürün Yeniden Teşekkülü* adlı kitabı ilgi çekmiştir. Kitapta geçen âyetlerin meâllerinin Muhammed İkbâl'in İngilizce tercümesinden alınmadığı, Hasan Basri Çantay'ın *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*'inden aynen iktibas edildiği için zaman zaman âyetlerin meâliyle Muhammed İkbâl'in anlayışı arasında uyumsuzluk veya irtibatlılık kaçınılmaz olmuştur. Kenan Rifâi hakkında yazdığı makale bir bakıma kendisinin de hayat hikâyesidir. Sofi Huri'nin *Râbiatü'l-*

Adeviyye adlı eseriyle (İstanbul 1970) İbrâhim Edhem için yazdığı eser dışında hemen tamamı tercüme veya neşir olan altmışa yakın çalışmasının başlıcaları şunlardır: Maj Lindman, *Kırmızı İskarpın* (İstanbul 1949); İnez N. McFee, *Florence Nightingale* (İstanbul 1952); Joshua Loth Liebman, *Kalp Huzuru* (1952); Suzan Glaspell, *Mağlupların Zaferi* (1954); Jeanette Eaton, *Gandhi, Kılıçsız Mücahit* (1961); Muhammed İkbâl, *İslâm'da Dinî Tefekkürün Yeniden Teşekkülü* (İstanbul 1964); A. Schimmel, *Sind Halk Şiirinde Hallâc-ı Mansûr, İbrahim Edhem* (İstanbul 1969; Sofi Huri *Hallâc-ı Mansûr'u* tercüme etmiş, *İbrahim Edhem'i* kendisi yazmıştır); Kebîr, *Kebîr'den Seçme Şiirler* (R. Tagore'un İngilizce tercümesinden, İstanbul 1970).

BİBLİYOGRAFYA :

Sofi Huri, "Mürşid, Mürebbî, Filozof ..." *Ken'an Rifâi ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık* (haz. Samiha Ayverdi v.dğr.), İstanbul 2003, s. 325-344; Özcan Ergiydiren, *Hayâli Cihan Değer: Samiha Ayverdi ile Hâtıralar*, İstanbul 2009, s. 283-291; Mehmet Nuri Yardım, *Kayıp İstasyon*, İstanbul 2012, s. 197-206 (maddenin yazımında Sinan Uluant'tan alınan kısa hayat hikâyesinden de faydalanılmıştır).

MUSTAFA TAHRALI

SOFU MEHMED PAŞA

(ö. 1059/1649)

Osmanlı vezirîâzamı.

Vezirîâzamlığı sırasında fazlaca yaşlı olmasından dolayı "Koca", Yenikapı Mevlîhânesi'ne mensubiyeti sebebiyle "Mevlevî" ve "Sofu" lakaplarıyla anılır. Hayatının ilk yılları hakkında bilgi yoktur. Kapıkulu süvarisi olduğu, üç defa başdeftardarlıkta bulunan Abdülbâki Efendi'nin yanında önce kâtip, sonra kethüdâ olarak vazife yaptığı belirtilir. Vezirîâzam Hüsrev Paşa'nın Erzurum'da isyan eden Abaza Paşa üzerine harekâtı sırasında yeniçeri ağası Halil Ağa Erzurum valisi olarak tayin edilince 1038 Saferinde (Ekim 1628) yeniçeri ağalığına getirildi, orduya katılmak için İstanbul'dan hareket etti ve isyanın bastırılmasının ardından tekrar İstanbul'a döndü. Ancak bu görevinde fazla kalamadı ve azledildi (Receb-Şâban 1038 / Mart-Nisan 1629). XVII. yüzyılda timar ve zeâmetlerde yapılan değişiklikler sebebiyle Anadolu'da Saruhan, Canik, Karesi gibi sancakların vergileri "muhasıl" denilen memurlarca toplanmaya başlanmış, bu görevliler aynı zamanda vergü topladıkları yerin asayişinden sorumlu tutulmuştu. Mehmed Paşa da yeniçeri ağalığından azledilmesinden